

Frazer-Imregh Monika:

Életmód, asztrológia és mágia a reneszánszban
– Marsilio Ficino Három könyve az életről

(BUDAPEST, L'HARMATTAN – KÁROLI, 2022)

Frazer-Imregh Monika az olasz reneszánsz ismert és elismert kutatója Magyarországon, aki nemcsak értelmezi, hanem fordítja is a korszak fontos forrásait, különösen Ficino, Pico della Mirandola és más itáliai szerzők műveit. Kutatói-fordítói tevékenységének legújabb eredménye, az asztrológiával és talizmánmágiával foglalkozó, X-XI. századi *Picatrix* fordítása (Hamvas Endrével közösen) megjelenés előtt áll. Sok éves kutatásainak folyamányaként most újabb jelentős eredménnyel áll elő: Marsilio Ficino *De vita libri tres*éről írott monográfiával.

A monográfiát megelőzte és megalapozta a teljes mű fordítása, amely szintén megjelenésre kész állapotban van. A monográfia így módszertanilag a lehető leg-szilárdabb alapon áll: a szerző kiválóan ismeri az eredeti forrást. A *De vita libri tres* az orvos-teoretikus Ficinót mutatja be, azt az arcát e rendkívül sokoldalú gondolkodónak, amelyet talán a legkevésbé ismerünk. Három könyve eredetileg három önálló és külön publikált mű volt, amelyeket Ficino később szerkesztett össze. A *De vita* azonban jóval több, mint orvosi kézikönyv (bár akként is használták, hiszen konkrét életvezetési útmutatásokat – ma talán azt mondanánk: *wellness*-tanácsokat – is ad, és recepteket, kúrákat is közöl). A mű ugyanis széles eszmei horizontban helyezi el az orvostudományt: a keretek antropológiaiak, természetfilozófiaiak, kozmológiaiak. Ficino gyakran filozofál, tesz általános megjegyzéseket, és különösen a mű III. könyvében eljut egyfajta egyetemes természetértelmezésig, amely a fizikai kozmosz lebilincselő leírását nyújtja úgy, ahogyan a világegyetem a reneszánsz vezető gondolkodója számára megmutatkozott. A *De vita* tehát jóval több, mint orvostudományi irat: globálisan foglalja össze Ficino elgondolását a természet működéséről.

Monográfiát írni róla ezért értékes és fontos vállalkozás. Frazer-Imregh Monika kötet terjedelmű tanulmánya a szükséges történeti-filológiai megalapozással kezdődik (keletkezés-, kiadás- és fordítástörténet), majd fogalomtörténeti tisztázásba kezd különösen a ficinói szövegben kulcsszerepet játszó *spiritus* („szellem”) terminus jelentésének meghatározására. Ennek kapcsán ismerteti a hippokratészi eredetű négy testnedv (vér, *phlegma*, epe, fekete epe) tanát – amelyet Ficino a késő antik Galénos munkássága alapján is ismer -, és az arra épülő karaktertipológiát. A monográfia a *De vita* könyveinek tartalmi bemutatásával folytatódik. Itt különösen érdekes

a késő középkori csillagászat-történeti kontextus leírása, amely az olasz reneszánsz asztrológiai-asztronómiai nézeteinek ismertetéséhez vezet. Ehhez kapcsolódik a kötet számunkra egyik legizgalmasabb fejezete, amely Mátyás király udvarának csillagászati érdeklődését mutatja be. Itt tárgyalja a szerző egyebek mellett az asztronómia történetében jelentős szerepet játszó, Peurbach-tanítvány Regiomontanus (Johannes Müller, 1436-1476) budai működését is. Miután a *De vita* III. könyve foglalkozik természeti mágiával (*magia naturalis*) is, ezért Frazer-Imregh Monika itt részletesen vizsgálja Ficino tanításának történeti forrásait. A monográfia egyik történeti kulcsfejezete a „Mágia és asztrológia Ficinónál” című szövegrész, amely egységesen értelmezi Ficino kozmikus távlatú természetfilozófiáját. Ez a vizsgálódás ad alkalmat Ficino filozófiatörténeti elhelyezésére is, különös tekintettel Plótinoszhoz fűződő eszmei kapcsolatára. A szerző itt ráközelít a ficinói világszellem (*spiritus mundi*) fogalmára is, mely a - platóni ihletésű - „élő kozmosz” gondolatának meghatározó mozzanata.

A *De vita* igen részletes tartalmi bemutatását és eszmetörténeti elemzését ama két apológia vizsgálata követi, melyeket Ficino a műve megjelenése után kényszerült írni. Ezután Frazer-Imregh Monika orvostörténeti és művelődéstörténeti (közelebbről egyetem-történeti) kontextusban helyezi el a *De vitát*, különös tekintettel annak angol recepciójára, melyben kulcsszerepet játszott Robert Burton (1577-1640) író, költő.

A monográfia ezután közli a *De vita* fejezetekre bontott, részletes tartalomjegyzékét, ami igen hasznos a műben való tájékozódáshoz, és Ficino aprólékos részletességgel megrajzolt életrajzát, amely egyben az életmű története is. Ehhez kapcsolódik egy alapos, datált műlista, amely önálló művekre, fordításokra és kommentárookra tagolódik.

A monográfia terjedelmes függeléke a muzulmán asztrológiai hagyomány egyik alampműve, a fent már említett *Picatrix* tartalmi ismertetését nyújtja; valamint a nélkülözhetetlen, tematikusan tagolt bibliográfiát, illetve a névmutatót az egész vizsgálódáshoz.

Mint a példamutatóan részletes bibliográfia külön is nyomatékosítja, az egész monográfia módszertanilag megalapozott, tartalmilag, fogalmilag differenciált, és részletes, önálló kutatásra alapozott eredményeket közöl. A *De vitának* és hozzá kapcsolódóan Ficino életműve bizonyos szegmenseinek ehhez fogható feldolgozása magyar nyelven nem létezik, ezért Frazer-Imregh Monika monográfiáját bizvást nevezhetjük hiánypótlónak. A műnek jó esélye van arra is, hogy - a *De vita* fordításával együtt - beépüljön az egyetemi oktatásba is szabadbölcészeti, eszmetörténeti, italianisztikai kurzusokon. Mindezek alapján a legmelegebben ajánlom az érdeklődő olvasóközönség figyelmébe.

Vassányi Miklós